

คณะราษฎร

ความคิดริเริ่มที่จะให้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตย ได้เริ่มมีมาตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวคือ ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๖๘ (ร.ศ. ๑๐๓) คณะทูตไทย ๗ กรุงลอนดอนและปารีส ได้ประกอบด้วยพระรชาวงศ์ ๔ พระองค์ และขุนนาง ๑๑ คน ได้ร่วมกันเข้าขอในหนังสือถวายความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดินต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยชี้ให้เห็นถึงภัยของสิทธิจักรวรรดิใหม่ที่อาจจะมียผลกระทบกระเทือนต่อประเทศไทย ทั้งนี้ การจะรักษานานเมืองให้พ้นภัยอันตรายได้ ก็โดยการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองให้สอดคล้องกับประเทศไทยแล้ว คือ การปกครองแบบ "คอนสติติวชันแนล โมนาเกี" (Constitutional Monarchy) แต่ด้วยเหตุที่ผู้เสนอความคิดเห็นดังกล่าวนี้มีความเห็นว่า สภาพการณ์ของประเทศไทยในขณะนั้นยังไม่เหมาะสมที่จะมีสภาผู้แทนราษฎร จึงอาจกล่าวได้ว่าขอเรียกร้องความที่ปรากฏในหนังสือกราบบังคมทูลถวายความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ร.ศ. ๑๐๓ นี้เป็นเพียงความต้องการให้มีการปรับปรุงโครงสร้างการปกครองเสียใหม่ โดยให้ข้าราชการได้มีส่วนมีเสียบงในทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

ความคิดเห็นที่จะให้ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองมิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะหมู่ผู้ปกครองประเทศเท่านั้น สามัญชนที่มึความรู้เกี่ยวกับการปกครอง ดังเช่น เทียนวรรณ หรือ ต.ว.ส. วิวัฒนาโก (พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๔๖๒) ก็ได้เรียกร้องให้ประเทศไทยมีการปกครองในระบบรัฐสภาด้วยเช่นกัน

โปรดดูรายละเอียดใน ขัณฑ์ สภาวณิช, สรรมิตินของเทียนวรรณ (พระนคร : สามชนกาารพิมพ์, ๒๕๐๗).

ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะไม่ทรงเห็นด้วยกับความคิด
เห็นดังกล่าวนี้ ด้วยทรงมีพระราชดำริว่า

ส่วนความเห็น ท่าทีการในยุโรปละเอียดยกเว้นเห็นว่า เพราะเขามี
ปาดิเมนต์ ที่ประชุมใหญ่มีไปดิกัลปาดิ... การอันนั้นก็เป็นการณ์จริง แต่เป็นการ
มีคุณดีมากแต่ในยุโรปซึ่งเกิดขึ้นโดยความจำเป็นของมีขึ้น และได้ให้คัดลอก ๆ
มาหลายร้อยปี... แต่ถึงดังนั้นก็ไม่ได้ตั้งพร้อมกันทุกประเทศ และไม่เหมือนกันเสมอกัน
ทุกประเทศใด จะเพ็ดถ้อเอาความคิดของพวกที่เป็นผู้คิดราชการในยุโรป
นั้น ๆ มาถ้อเป็นความคิดตัวมาจัดการในเมืองไทย ก็จะเป็นการไม่ถูกต้องกันเลย
ด้วยพบเพการงานทั้งปวงไม่เหมือนกัน เหมือนหนึ่งจะไปลอกตำราทำนาปลูกข้าวสาธิต
ในเมืองยุโรปมาปลูกข้าวเจ้าชาวเหนียวในเมืองไทย ก็จะไม่ไคยลอันใด ก็ตาม แต่
การที่พระองค์เปิด โอกาสให้ราษฎรได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งการจัดตั้งโรงเรียน
ให้สามัญชนเข้าศึกษา และการส่งนักเรียนไทยไปศึกษาตอในต่างประเทศก็เป็นผลให้มีการ
ถ่ายทอควัฒนธรรมและความคิดเห็นจากตะวันตกมากขึ้น ซึ่งจะมีผลสะท้อนตอการ เปลี่ยน
แปลงการปกครองในเวลาต่อมา

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การพัฒนาทางการเมืองกลับ
หยุดชะงักลง ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะการพัฒนาในระยะนี้เป็น การเน้นในด้านชาตินิยมและ
ความมั่นคงของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มากกว่า เพอการปูพื้นฐานการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังเนื่องมาจากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงมีพระราชดำริว่า การปกครองระบอบราชาธิปไตยเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในขณะ
นั้นมากที่สุด และในส่วนพระองค์เอง ถึงแม้จะทรงเข้าพระทัยในหลักการของระบอบประ
ชาธิปไตยเป็นอย่างดี พระองค์ก็ทรงเห็นว่าไม่อาจปฏิบัติไคตองตามหลักการ พระองค์ไค

ช้อยันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรวรรณสูตร (ผู้รวบรวม), เอกสารการเมือง
การปกครองของไทย พ.ศ. ๒๔๑๘ - ๒๔๗๗ (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘),
หน้า ๑๒๑.

ทรงให้มีการทดลองวิธีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในเขต "คูสิตธานี" ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วเป็นการเน้นในค่านิยมมากกว่าเนื้อหาที่แท้จริง

ครั้นเมื่อถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ความไม่พึงพอใจในชนชั้นปกครองอันมีผลสืบเนื่องมาตั้งแต่ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความปรารถนาที่จะให้ประเทศไทยได้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยเช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ ประกอบกับความตกต่ำทางเศรษฐกิจในตอนต้นรัชกาล เป็นเหตุให้มีการรวมกลุ่มกันอย่างลับ ๆ ในนามของกลุ่ม "คณะราษฎร" เพื่อหาโอกาสยึดอำนาจทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองต่อไป

๑. การก่อตั้งคณะราษฎร

กลุ่มบุคคลที่ร่วมมือกันทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ประกอบด้วยกลุ่มนักเรียนไทยในต่างประเทศ และกลุ่มนายทหารในประเทศไทย ซึ่งต่างก็มีความคิดเห็นว่าประเทศไทยควรจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย และเมื่อทั้งสองฝ่ายได้มีการติดต่อกันแล้ว จึงได้จัดตั้งเป็น "คณะราษฎร" ขึ้น

๑.๑ กลุ่มนักเรียนไทยในต่างประเทศ

บรรดานักเรียนไทยที่คิดจะทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ ก็คือ นักเรียนไทยในยุโรป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่ได้รับทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาต่อในต่างประเทศ จะมีนักเรียนทุนส่วนตัวอยู่บ้างก็เป็นจำนวนน้อย นักเรียนไทยเหล่านี้ได้มีการพบปะสังสรรค์โดยทาง "สามัคยานุเคราะห์สมาคม" ซึ่งเป็นสมาคมนักเรียนไทยในภาคพื้น

คูสิตธานี : โครงการเมืองทดลองการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ มี คณะรัฐบาล มีพรรคการเมือง มีการเลือกตั้ง และมีผู้แทนราษฎร (เรียกว่า เซษรบุรุษ)

ยุโรป อันประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตก (ยกเว้นประเทศอังกฤษ) ในบรรดาประเทศต่าง ๆ เหล่านี้นับได้ว่านักเรียนไทยในฝรั่งเศส เป็นแกนนำอันสำคัญที่จะให้ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทั้งนี้เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสเป็นศูนย์กลางใหญ่ที่นักเรียนไทยจากประเทศต่าง ๆ จะมาพักนอนตอนเฝ้าภาคเรียน จึงเป็นที่ประชุมของนักเรียนไทยจากนานาประเทศในภาคพื้นยุโรป นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังเป็นประเทศที่มีนักปรัชญาทางการเมืองที่ขึ้นชื่อหลายท่านด้วยกัน อันทำให้นักเรียนไทยในฝรั่งเศสได้เรียนรู้ความคิดเห็นเหล่านี้

นักเรียนไทยในยุโรปอันประกอบด้วย นายปรีดี พนมยงค์ ร้อยโทแปลก ชีตตะสังคะ ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี นายควง อภัยวงศ์ ร้อยตรีทัศนัย มิตรภักดี ฯลฯ ได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอันอยู่เสมอซึ่งก็ย่อมกล่าวถึงสภาพความเป็นไปของประเทศไทยอันแตกต่างกับสภาพของประเทศที่ตนได้ศึกษาอยู่ในขณะนั้น ในที่สุดก็สรุปความเห็นว่าการที่ประเทศไทยยังดำดิ่งไม่เจริญเทียบเท่าประเทศทางตะวันตกนั้น ก็เพราะประเทศไทยยังคงปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้น การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าจะทำได้ก็ด้วยการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศให้เป็นระบอบประชาธิปไตย

จากสาเหตุดังกล่าวอาจพิจารณาได้ว่า สิ่งที่นักเรียนไทยเหล่านี้ประทับใจก็คือ ความเจริญก้าวหน้าตามแบบประเทศตะวันตก และเข้าใจว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือหนทางไปสู่ความเจริญก้าวหน้า โดยมีใฝ่ความมุ่งหวังว่าประชาธิปไตยคือ

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, พันตรีควง อภัยวงศ์ (พระนคร : ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ และปีที่พิมพ์), หน้า ๔๑ - ๔๕ และ Thawatt Makarapong, History of the Revolution : A Study in Political Behaviour, (Bangkok : Chalermnit, 1972), p. 5.

ระบอบที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ นอกจากนั้น การศึกษาถึงสภาพความเป็นไปในประเทศโดยที่ตนเองมีส่วนร่วมในปัญหาเหล่านั้น เป็นแต่เพียงมองจากภายนอก ดังเช่น การที่นักเรียนไทยที่จากประเทศไทยไปศึกษาในต่างประเทศเป็นเวลานานเช่นนี้อาจเป็นเหตุสำคัญให้ละเลยการมองปัจจัยสำคัญบางประการอันเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้เช่นกัน

นอกจากความประทับใจในความเจริญแบบประเทศทางตะวันตกแล้ว นักเรียนไทยในยุโรปยังไม่พอใจความเป็นไปในราชสำนักของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกด้วย ดังที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้บันทึกไว้ว่า

ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี ที่เคยเป็นผู้บังคับการหมวดทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์และเป็นมหาดเล็กเคยรับใช้ใกล้ชิดรัชกาลที่ ๖ นั้น เมื่อมาถึงปารีสใน ค.ศ. ๑๙๒๕ (พ.ศ. ๒๔๖๘) และได้พบข้าพเจ้า ก็ได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังถึงความเสื่อมโทรมของระบบสมบูรณาฯ และเสียงเรียกร้องจากราษฎรในสยามที่ตอ้ง การให้เปลี่ยนระบบนั้น ฉะนั้น ใน ค.ศ. ๑๙๒๕ นั้นเอง ภายหลังที่ข้าพเจ้าได้สนทนากับ ร.ท. ประยูร ๖ หลายครั้งแล้ว จึงได้ชวนเขาไปเดินเล่นที่ถนน Henri Martin ปรารภกันว่า ไฉนผู้ที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณาฯ มามากหลายคนแล้ว แต่ยังไม่มีการจะตัดสินใจเอาจริง ฉะนั้น เราจะไม่พูดแต่ปากคือจะตอ้งทำจริงจากน้อยไปสู่มาก แล้ววางวิธีการชวนเพื่อนที่ไว้วางใจให้รวมเป็นหน่วยแรกขึ้น^๒

ในช่วงเวลาเดียวกับที่นักเรียนไทยเหล่านั้นคบคิดกันที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็มีเหตุการณ์บางอย่างที่กระตุ้นให้ความตั้งใจเป็นจริงเป็นจังขึ้น นั่นคือ

Ibid., p.84.

^๒ ปรีดี พนมยงค์ "บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย" สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (ผู้รวบรวม), เบื้องแรกประชาธิปไตย : บันทึกความทรงจำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์สมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๐๐ (พระนคร : มิตรนรา-การพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๘๖.

ความขัดแย้งระหว่างนักเรียนไทยในฝรั่งเศสกับพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤ-
 คากร เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศฝรั่งเศสและคุณแลนักเรียนไทยในฝรั่งเศส อัน
 เนื่องมาจากพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤ คากร มีคำสั่งห้ามนักเรียนไทยในฝรั่งเศสไปร่วมประ-
 ชุมสมาคมนักเรียนไทยในประเทศอังกฤษ แต่บรรดานักเรียนไทยเหล่านั้นได้ขัดขืนคำสั่ง
 ควบการส่งนายประยูร ภมรมนตรี ไปร่วมประชุม และเพื่อเป็นการหลบเลี่ยงคำสั่งของ
 พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤ คากรที่ห้ามออกหนังสือเดินทางไปยังประเทศอังกฤษให้แก่นักเรียน
 ไทยในฝรั่งเศส นายประยูร ภมรมนตรี จึงขอหนังสือเดินทางไปประเทศเบลเยียม และ
 จากประเทศเบลเยียมก็ทำหนังสือเดินทางไปประเทศอังกฤษ โดยใช้ชื่อว่า "พี. มนตรี"
 (P. Montri)^๒

การเดินทางไปประเทศอังกฤษของนายประยูร ภมรมนตรี ครั้งนี้เป็นที่สังเกต
 ของหน่วยข่าวกรองทางการเมืองของอังกฤษประจำเนเธอร์แลนด์ (Dutch Indian
 Political Intelligence) ซึ่งได้รายงานความเคลื่อนไหวว่านายประยูร ภมรมนตรี
 เป็นสมาชิกของกลุ่มเอเชียติก (Asiatic bloc)^๓ ในการประชุมสภาประชาธิปไตยแห่ง
 ชาติ (Congres Democratique International) ที่ Bierville ในเดือน
 สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ สถานทูตอังกฤษในประเทศไทยจึงติดต่อกับรัฐบาลไทยในเรื่องนี้

^๑ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤ คากรมีเรื่องขัดแย้งกับเอกอัครราชทูตไทยประจำอังกฤษ

^๒ สถาบันไทยคดีศึกษา, ม.ร. F.O. 371/12356 Political Situation in Siam.

^๓ กลุ่มเอเชียติกมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างการปฏิวัติทางปัญญาให้แก่เด็กนักเรียนจาก
 ประเทศทางตะวันออก

^๔ สถาบันไทยคดีศึกษา, ม.ร. F.O. 371/12356 Political Situation in Siam.

ซึ่งรัฐบาลไทยก็คงได้ติดต่อสอบถามจากพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากร อันเป็นเหตุให้
 พระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากร ไม่พอพระทัยในการกระทำของนักเรียนไทยเหล่านี้เป็น
 อย่างมาก ในขณะที่เดียวกัน ก็ได้เกิดความขัดแย้งกันในเรื่องเงินค่าใช่จ่ายของนักเรียน
 พุนรัฐบาล กล่าวคือพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากรให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินค่า ในขณะที่ค่า
 ครองชีพเพิ่มขึ้น นักเรียนทุนเหล่านี้จึงได้รวมกันเขียนคำร้องเรียนต่อพระองค์เจ้าจรัญ
 ศักดิ์กฤดากร พระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากรจึงกริ้วเป็นอย่างมาก อันทำให้ความขัดแย้ง
 ระหว่างสองฝ่ายทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ถึงกับพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากรได้มีหนังสือ
 กราบบังคมทูล ฯ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ลงนามกับนายเกราะหส์สมาคม
 เสี่ยง โดยกล่าวหาว่า สมาชิกของสมาคม ฯ นิยมในลัทธิซินดิเกต (Syndicate)
 และกราบทูลแนะนำให้เรียกตัวนายปรีดี พนมยงค์ กลับประเทศไทย ถึงแม้ยังเรียนไม่จบ
 ก็ตาม แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นาย
 ปรีดี พนมยงค์ ศึกษาต่อจนจบ ทั้งนี้ นายปรีดี พนมยงค์ จะต้องทำหนังสือขอประทานโทษ
 พระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากรในการที่ได้ขัดขืนคำสั่ง และให้ทำสัญญาว่าจะเชื่อฟังคำสั่ง
 ของพระองค์กุดด้วย อาจกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งของพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากร
 และนายปรีดี พนมยงค์ ค่อนข้างจะรุนแรงจนถึงกับพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากรได้มีหนังสือ
 กราบบังคมทูล ฯ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า นายปรีดี พนมยงค์ เป็นภัยต่อ
 รัฐบาล ฉะนั้นจึงไม่สมควรให้เข้ารับราชการ ซึ่งถือเป็นความผิดที่ร้ายแรงเมื่อพิจารณา

Syndicate หมายถึง ขบวนการเคลื่อนไหวของพวกสังคมนิยมกลุ่มหนึ่ง
 ซึ่งย่ำความสำคัญของการจัดตั้งสมาคมกรรมกร (คำว่า Syndicate แปลว่าสมาคม
 กรรมกร) และสมาคมกรรมกรนี้เป็นสมาคมอาชีพที่รับแต่กรรมกรเข้าเป็นสมาชิก ขบวนการ
 นี้จัดตั้งสหพันธ์กรรมกรซึ่งรวมสมาคมกรรมกรทั้งหลายเข้าด้วยกันเรียกชื่อว่า
 Confederation general du Travail หรือ C.G.T.

ตามพระคำริของพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากรที่ปรากฏใน "รายงานกรรมการพิจารณา การส่งนักเรียนไปศึกษา ณ เมืองต่างประเทศ" อันมีข้อความตอนหนึ่งว่า

ถ้านักเรียนที่ส่งออกไปแล้วเรียนไม่สำเร็จหรือประพฤติตัวไม่ดี จะควรเรียก กลับมารับราชการหรืออย่างไร

ข้อนี้ทรงเห็นว่า ต้องสุดแล้วแต่จะเรียนไม่สำเร็จแค่ไหน และประพฤติตัว ชั่วร้ายอย่างไร ถ้าเรียนไม่สำเร็จโดยไม่เป็นคนโกงเขลาเสียเหลือเกิน ก็ควรให้ รับราชการในตำแหน่งต่ำและถ้าประพฤติตัวไม่ตัวอย่างร้ายกาจเกี่ยวกับการทุจริต เป็นต้น ก็ไม่ควรเอาไว้ในราชการเลย ✓

ขอลาดหาของพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากร เป็นการแสดงว่า นายปรีดี พนมยงค์ มีความผิดอย่างร้ายแรง แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับมีพระ- ราชคำริว่า

นายปรีดีเป็นคนฉลาด แต่ออกจะอวดดีสักหน่อยตามนิสัยของคนหนุ่ม ใดได้รับ ราชการในตำแหน่งรับผิดชอบแล้ว ก็น่าจะไครราชการคือต่อไป และไม่ทรงเชื่อนักว่า เป็น serious danferio the governmentตามที่พระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากร จดไว้ในรายงาน ถ้ารัฐบาลไม่ใจเขาให้สมควรกับความรูของเขานั้นแหละอาจเป็น การไม่ตักได้

ความขัดแย้งกับพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากร และการที่พระองค์เจ้าจรัญศักดิ์- กฤดากรหาทางขัดขวางความเจริญก้าวหน้าในชีวิตของนายปรีดี พนมยงค์ ควบการกราบทูล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร ร.๗ ร.ล.๑๐ (๑ - ๑๕)/๑.

๒ เข้าใจว่าคือคำ "danger for" ซึ่งแปลได้ใจความว่า "เป็นภัยต่อรัฐบาล"

๓ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร, ร.๗ ร.ล.๑๐ (๑ - ๑๕)/๗.

แนะนำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเรียกตัวกลับก่อนศึกษาจบ ตลอดจน
 ไม่ให้มีตำแหน่งหน้าที่ในราชการ อาจเป็นสาเหตุให้นักเรียนไทยเหล่านี้ยังเห็นว่าการ
 ปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น พระบรมวงศานุวงศ์อาจใช้อำนาจกดขี่ประชาชน
 ได้

บรรดานักเรียนไทยที่ตกลงกันจะทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ประชุมรวม
 กันเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๖๕ ที่หอพักแห่งหนึ่งในถนนซอมเมอราวด์
 (Rue de Sommerard) ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย

๑. นายปรีดี พนมยงค์ นักศึกษาวิชากฎหมาย
๒. ร้อยโทแปลก ชิตตะสังคะ นักศึกษาโรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ ฝรั่งเศส
๓. ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุนซึ่งเดินทางมารักษาตัวใน

ยุโรป

๔. ร้อยตรีทัศนัย มิตรภักดี นักศึกษาโรงเรียนนายทหารม้า ฝรั่งเศส
๕. นายศิว ลพานุกรม นักศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์ สวิตเซอร์แลนด์
๖. หลวงศิริราชไมตรี (จรูญ สิงหเสนี) ผู้ช่วยสถานทูตไทยประจำกรุงปารีส
๗. นายแนบ พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ

ในการประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมได้มีมติให้เลือกนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้า
 กลุ่มชั่วคราว จนกว่าจะมีผู้ที่เหมาะสมมารับตำแหน่งแทน และได้กำหนดวิธีการเตรียมการ
 ขึ้นตน ๓ ประการ คือ

ปรีดี พนมยงค์, "บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย" สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (ผู้รวบรวม) เรื่องเดิม, หน้า ๔๖.

ตามหลักฐานของพันโทประยูร ภมรมนตรี ที่บันทึกไว้ใน บันทึกเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ กล่าวว่า การประชุมครั้งแรกเริ่มขึ้นในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์

๑. การหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้ความคิดในการดำเนินการยึ้ออำนาจการปกครอง
๒. กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะร่วมคณะ
๓. การหาทุนรอนที่จะใช้จ่ายในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เป็นที่น่าสังเกตว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ในระยะต้นนี้ยังเลือนลางอยู่มาก ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากลุ่มผู้ริเริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นเพียงนักศึกษาหรือข้าราชการชั้นผู้น้อยที่ยังขาดแรงสนับสนุนอย่างพอเพียง ไม่ว่าจะเป็นแรงสนับสนุนจากประชาชนหรือจากกำลังทหารก็ตาม ดังนั้น จึงต้องใช้วิธีหาสมัครพรรคพวกเพอรรวบรวมกำลังให้เข้มแข็งต่อไป

๑.๒ กลุ่มนายทหารในประเทศไทย

การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสืบราชสมบัติต่อจากพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีใ้ได้มีการเตรียมพระองค์มาก่อนหน้านั้น เป็นเหตุให้พระองค์ขาดประสบการณ์ทางการเมืองอันเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้พระองค์ทรงจัดตั้งอภิรัฐมนตรีสภา เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ และสภากรรมการองคมนตรีสภาในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกแห่งสภาทั้งสองซึ่งทรงคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ในทางราชการได้ถวายคำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการปกครองประเทศ อันเป็นการกระจายพระราชอำนาจในลักษณะหนึ่ง แต่โดยที่สมาชิกส่วนใหญ่ของสภาทั้งสองประกอบด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ จึงเป็นเหตุให้คนโดยทั่วไป โดยเฉพาะข้าราชการมีความรู้สึกว่ พระบรมวงศานุวงศ์ผูกขาดอำนาจไว้แต่เพียงกลุ่มเดียว โดยที่พวกตนไม่มีสิทธิมีเสียง

ประยูร ภมรมนตรี, บันทึกเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕
(พระนคร : บรรณกิจ (เทรคดิ่ง), ๒๕๑๗), หน้า ๑๑ - ๑๒.

ในการปกครองประเทศเลย สาเหตุดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กลุ่มทหารไม่พอใจการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังที่พระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้ซึ่งต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใ้กล่าวว่

ในเบื้องต้นทีเดียว ก็มีความรู้สึกว่ ราชการบ้านเมืองในเวลานั้น ดูพวกเขา-
ราชการผู้ใหญ่และพวกเจ้านายทำกันตามอำเภอใจ ไม่ใคร่เอาใจใส่ในความเห็นของ
ผู้น้อย ซึ่งแม้จะมีเหตุผลควรเชอกก็ตาม พวกผู้ใหญ่ก็จะถือเสียว่า ความเห็นของผู้น้อย
นั้นจะดีหรือไม่ดีไม่สำคัญ หากอยู่หัวว่าถูกใจหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกผู้น้อยซึ่งอาจมี
สติปัญญาดี ๆ ก็เกิดความท้อถอยไม่อยากแสดงความคิดเห็น ทั้ง ๆ ที่เชื่อแน่ว่าอาจจะ
มีประโยชน์ต่อบ้านเมือง และเมื่อการบริหารราชการบ้านเมืองดำเนินไปตามความ
เห็นของพวกเขาผู้ใหญ่ไม่กี่คน ซึ่งถาถานเหล่านั้นมีความคิดเห็นอย่างเก่า ๆ และแคบ ๆ
ควยแล้ว ก็อาจชักนำให้บ้านเมืองไปสู่ความเสื่อมและความฉวมใจงาย

พระยาทรงสุรเดช ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงการปกครองอีกคนหนึ่ง ได้บันทึกถึง
ความไม่พึงพอใจในการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไว้ว่า

โดยจะเห็นได้ถึความมีการแต่งตั้งเจ้ากันหน้ามือ จนในที่สุดท้ายตำแหน่งใหญ่ ๆ
และสำคัญทั้งหมดต้องอยู่ในมือของเจ้าซึ่งเป็นเครื่องมอแห่งการทุจริตกาเอาพระ-
เจ้าแผ่นดินในตัว ความจริงไม่เป็นการเสียหายอะไรถาเจ้าหน้าทีเจียบแหลม
สามารถขึ้นทำหน้าที่สำคัญ แต่การฉวมใจเป็นเช่นนั้น รู้สึกแคววเป็นเจ้าละก็ตั้งไคโดย
ไม่จำกัคเสียเลย

ปัญหาความตกต่ำทางเศรษฐกิจก็เป็เม็จจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่
พึงพอใจโดยทั่ว ๆ ไปในหมู่ข้าราชการ กล่าวคือ ในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๒ - ๒๔๗๕

๑ กุหลาบ สายประดิษฐ์, เบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ (พระนคร : สำนักพิมพ์
จำลองสาสน, ๒๔๘๐), หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

๒ นรนิติ เศรษฐบุตร และชาตวิทย์ เกษตรศิริ เรื่องเดิม, หน้า ๒๔.

ประเทศไทยต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอันเนื่องมาจากปัญหาการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นเหตุให้รายจ่ายสูงกว่ารายรับมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ จนสิ้นรัชกาล และเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสืบราชสมบัติต่อมาก็ตกเป็นพระราชภาระของพระองค์ที่จะต้องทรงแก้ไขปัญหาการเงินของประเทศไทยให้รายจ่ายและรายรับเข้าสู่ดุลยภาพ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำเนินพระราชนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ โดยการลดจำนวนเงินที่รัฐบาลถวายแก่พระองค์จากเดิมมีละ ๕ ล้านบาท เป็นมีละ ๒ ล้านบาท ต่อมาก็ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ลดจำนวนข้าราชการตามกองต่าง ๆ และยุบเลิกตำแหน่งที่ไม่มีความสำคัญเสีย ซึ่งเรียกว่านโยบาย "ดุลยภาพ" อันเป็นผลให้ข้าราชการต้องว่างงานกันเป็นจำนวนมาก จึงเกิดความปั่นป่วนโดยทั่วไปในวงราชการ เพราะต่างก็ไม่แน่ใจในสถานการณ์ของตนเอง

การใช้นโยบาย "ดุลยภาพ" ในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดความชุ่นของหมองใจในวงราชการทวยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องการลาออกจากตำแหน่งทางราชการของพลเอกพระองค์เจ้าบวรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม อันเนื่องมาจากกระทรวงการคลังไม่ยินยอมอนุมัติตราเงินเดือนของนายทหารบางคนที่พระองค์เจ้าบวรเดชทรงมีคำสั่งให้เลื่อนชั้น และต่อมาอภิรัฐมนตรีสภาก็ได้ให้ถอนคำสั่งนั้นเสีย พระองค์เจ้าบวรเดชทรงเห็นว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการเสียศักดิ์ศรีของเสนาบดี จึงได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง ซึ่งถ้าจะพิจารณาแต่เฉพาะเหตุผลของพระยาพหลพลพยุหเสนาแล้ว อาจกล่าวได้ว่า การลาออกของพระองค์เจ้าบวรเดชน่าจะเป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ ทั้งนี้เนื่องจากพระยาพหลพลพยุหเสนา มีความเคารพนับถือและใกล้ชิดสนิทสนมกับพระองค์เจ้าบวรเดช ดังจะเห็นได้ว่าพระองค์เจ้าบวรเดชได้เคยมีรับสั่งเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองกับพระยาพหลพลพยุหเสนา โดยทรงแนะนำให้บรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ร่วมกันกราบบังคมทูลขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการที่เคยกระทำในสมัย ร.ศ. ๑๐๓ หรือให้พระยาพหลพลพยุหเสนา เขียนบทความเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

หนังสือพิมพ์ อันเป็นการแสดงว่าพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอทรงไว้วางพระทัยในตัวพระยาพล-
พลพยุหเสนาจนสามารถเปิดเผยเรื่องสำคัญเช่นนี้ให้ฟังได้ และจะเห็นได้จากเมื่อพระยา
พลพยุหเสนาสามารถยึดอำนาจการปกครองได้ก็ เสนอในที่ประชุมกรรมการราษฎรให้
แต่งตั้งพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ เป็นประธานกรรมการราษฎร ซึ่งมีตำแหน่งเทียบเท่านายกรัฐมนตรี
แต่มีผู้คัดค้านขอเสนอนี้ ภายแกลงว่าพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอจะปกครองประเทศ
ในระบบเบ็ดเตล็ดการ

พระยาพลพยุหเสนาและพระยาทรงสุรเดชมีความคิดมาตั้งแต่ต้นแล้วว่า วิธี
การที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เป็นผลสำเร็จก็คือ วิธีการยึดอำนาจการปกครอง
ตามที่พระยาพลพยุหเสนาได้กล่าวแก่พระยาศรีสิทธิสงคราม (คืน ทหาราย) ว่า

ในปีก่อน ๆ เขาเคยร่วมปรึกษารัฐกับผม โดยเห็นกันว่าเจ้านายทรงมีอำนาจ
ในราชการมากเกินไป การบรรจุตำแหน่งก็ไม่เหมาะสมกับความสามารรถ บ้านเมือง
เจริญกว่าที่ควรจะเป็น... ถัดจากนั้นพระมหากษัตริย์ลง มีสภาผู้แทนราษฎร
ดำเนินการปกครองแผ่นดิน ประเทศสยามจะมีความเจริญรุ่งเรืองดีกว่าการปกครอง
ระบอบเก่า ทั้งพระยาพล ๗ และพระยาทรง ๗ มีความเห็นว่า ควรรวบรวมทหาร
ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินแล้วตั้งรัฐบาลใหม่

แต่พระยาศรีสิทธิสงครามปฏิเสธที่จะดำเนินการด้วยวิธีรุนแรง จึงมิได้ให้ความ
ร่วมมือด้วย เมื่อพระยาพลพยุหเสนาและพระยาทรงสุรเดชยังไม่สามารถรวบรวม
สมัครพรรคพวกได้เพียงพอ จึงยังไม่อาจดำเนินการได้อย่างจริงจัง

๑ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, แผ่นที่ ๘/๒๔ เรื่อง สำเนาคำพิพากษาศาล
พิเศษคดีกบฏ.

๒ หลวงโหมรอนราฎ, เมือชาวเจ้ากอกบฏ (พระนคร : โรงพิมพ์นครชัย,
๒๔๕๕), หน้า ๗๑.

ต่อมาเมื่อสมาชิกสำคัญในกลุ่มนักเรียนไทยในต่างประเทศที่คิดจะทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้กลับสู่ประเทศไทยแล้ว ในราวปี ๒๔๗๕ จึงได้มีการติดต่อร่วมมือกัน โดยมีนายประยูร ภมรมนตรี เป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานความประสงค์ของบุคคลทั้งสองกลุ่มเข้าด้วยกัน คือ ต่างก็ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยวิธีที่อำนาจ แต่กลุ่มนักเรียนไทยนั้นขาดกำลังทหารสนับสนุนจึงไม่อาจดำเนินการได้ ส่วนกลุ่มนายทหารก็ยังมีได้มีการรวมตัวกันอย่างจริงจัง แต่เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้จึงมีการก่อตั้งเป็น "คณะราษฎร" ขึ้น เพื่อดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองต่อไป

๖. ลักษณะพื้นฐานของผู้นำคณะราษฎร

กลุ่มคณะราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ๔๔ คน^๕ โดยจัดแบ่งออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายทหารบก ฝ่ายทหารเรือ และฝ่ายพลเรือน วิธีการจัดแบ่งสมาชิกคณะราษฎรออกเป็นฝ่าย และมีผู้นำแต่ละฝ่ายนี้เป็นการเอื้อให้เกิดลักษณะ "ผู้นำเฉพาะตัว" (Leadership of a personality type) มากกว่าผู้นำกลุ่ม หรือตำแหน่งอย่างเป็นทางการ (Leaderships as an organizational function and institutional positions) และเป็นผลให้ต่างก็ยึดมั่นในตัวผู้นำกลุ่มของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคนไทยเคยชินกับการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งยึดตัวบุคคลเป็นสำคัญ อันเป็นผลให้ความขัดแย้งระหว่างผู้นำคณะราษฎรกลายเป็นความขัดแย้งภายในคณะราษฎรด้วยเช่นกัน สาเหตุส่วนหนึ่งของความขัดแย้งภายในคณะราษฎร เกิดขึ้นเนื่องจากการที่สมาชิกคณะราษฎรประกอบด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างกันในค่านิยมพื้นฐานครอบครัว การศึกษาอาชีพ และสถานภาพทางสังคม จึงสมควรจะได้ศึกษาถึงพื้นฐานเหล่านี้เพื่อเป็นภูมิหลังในการพิจารณาสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

* โปรดดูรายชื่อสมาชิกคณะราษฎรในผนวก ก.

^๕ Lester G. Seligman อ้างใน Thawatt Makarapong, op. cit.,

โดยจะมุ่งประเด็นเฉพาะผู้นำคนสำคัญในคณะราษฎร ซึ่งมีบทบาทในวงการ เมืองไทยใน
เวลาต่อมา บรรดาผู้นำในคณะราษฎรเหล่านี้ประกอบด้วย

๑. นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) หัวหน้าฝ่ายทหารบก
๒. นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน) "
๓. นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) "
๔. นายพันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ (วัน ชูอิน) "
๕. นายพันตรี หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชิตตะสังคะ) "
๖. นายเรือเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (ถวัลย์ ธารีสวัสดิ์) ฝ่ายทหารเรือ
๗. อำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) หัวหน้าฝ่ายพลเรือน
๘. รองอำมาตย์เอก หลวงโกวิทอภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์) ฝ่ายพลเรือน
๙. รองอำมาตย์โท ทวี บุณยเกตุ "
๑๐. นายร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี "

๒.๑ พื้นฐานทางครอบครัว *

ลักษณะพื้นฐานทางครอบครัว เป็นปัจจัยแรกที่จะมีผลต่อบุคคล ลักษณะนิสัยใจคอและ
แนวความคิดแต่ละบุคคล กล่าวคือ

ครอบครัว เป็นสถาบันสังคมที่มีความสำคัญที่สุด โดยสถาบันสังคมนี้นี้เป็นสถาบันที่
ดำเนินบทบาทใกล้ชิดกับมนุษย์ทุกคน เป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ทางสังคมในการถ่ายทอด
คุณความดีประเพณีปฏิบัติ และมาตรฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม
สถาบันนี้จึงเป็นเสมือนจักรกลของสังคมชุดแรกหรือขั้นแรกที่ทำหน้าที่หลอมบุคลิกภาพ
ของคนแต่ละคนให้เป็นที่ไปตามลักษณะที่สังคมกำหนดไว้ อันเป็นผลทำให้มนุษย์ส่วนใหญ่
ในสังคมสามารถดำรงชีวิตทางสังคมของตัวได้สอดคล้องคล่องตัวกับผู้อื่น ทั้งนี้เนื่องจาก

* โปรดดูรายละเอียดชีวิตประวัติผู้นำคณะราษฎรในแนวก ข.

แต่ละคนก็ได้ผ่านกระบวนการทางสังคมที่ทำให้ได้เรียนรู้วิถีประเพณีปฏิบัติในบทบาทแต่ละตำแหน่งทางสังคมที่ดำเนินอยู่ หรือครอบครองอยู่แล้วจากครอบครัว

ดังนั้นความแตกต่างในด้านแนวความคิดของบรรดาบุคคลสำคัญ ๆ ในคณะราษฎร อันเป็นผลถึงความขัดแย้งกันนั้น เนื่องมาจากความแตกต่างในด้านพื้นฐานทางครอบครัวด้วย ผู้ใดคณะราษฎรประกอบไปด้วยผู้ที่มีพื้นฐานจากครอบครัวขุนนาง และผู้ที่มีพื้นฐานจากครอบครัวสามัญชน ดังตารางจำแนกต่อไปนี้

๒.๑.๑ กลุ่มขุนนาง

รายชื่อ	สถานะของบิดา
พระยาพลพลพยุหเสนา	นายทหารมียศนายพันเอก และบรรดาศักดิ์เป็นพระยา
พระยาทรงสุรเดช	นายทหารมียศนายร้อยโท
พระยาฤทธิอัคเนย	ขุนนางมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยา
พระประศาสน์พิทยายุทธ	ขุนนางมีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยา
นายประยูร ภมรมนตรี	นายทหาร และเป็นข้าราชการบริพารที่ใกล้ชิดของรัชกาลที่ ๖
นายทวี บุญยเกตุ	ขุนนางมีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยา
นายคัง อภัยวงศ์	ขุนนางมีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยา

ผู้สอน บุนนาค, มนะกับสังคม (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์, ๒๕๑๔), หน้า ๕๐.

๒.๑.๒ กลุ่มสามัญชน

รายชื่อ	สถานะของบิดา
หลวงพิบูลสงคราม	ชาวสวน
หลวงประดิษฐมนูธรรม	ชาวนา
หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์	ชาวนาบ้านจังหวัดอยุธยา

ความแตกต่างในด้านพื้นฐานทางครอบครัวอันเป็นผลให้เกิดการแบ่งแยกเป็นพรรคเป็นพวกนั้น อาจเห็นได้ชัดถึงที่กลุ่มคณะราษฎรสามารถทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เป็นผลสำเร็จ ผู้ที่มีพื้นฐานมาจากครอบครัวขุนนาง คือ พระยาทรงสุรเดช พระยาอุทริ-อัคเณย พระประศาสน์พิทยายุทธ และนายประยูร ภมรมนตรี ผู้ซึ่งมีความรู้จักมักคุ้นและสนิทสนมอยู่กับพระราชวงศ์และขุนนางเก่าอยู่แล้ว ได้เข้าร่วมกลุ่มกับบรรดาขุนนางเก่าในการคัดค้านการประกาศใช้เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ร่างขึ้นเพื่อเสนอเป็นนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล เมื่อมีเหตุการณ์วุ่นวายเกิดขึ้น พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ผู้นำกลุ่มขุนนางเก่า ก็ได้ทำการยุบสภาเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ อันเป็นผลให้กลุ่มขุนนางเก่ามีอำนาจทางการเมือง เห็นออกกลุ่มคณะราษฎรอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ หลวงพิบูลสงครามและหลวงศุภชลาศัย สมาชิกคนสำคัญในคณะราษฎรก็ได้ทำการรัฐประหารจัดกลุ่มขุนนางเก่าออกจากวงการเมือง อันเป็นผลใหญ่ที่แยกตัวไปรวมกลุ่มกับพวกขุนนางเก่าของลดความสำคัญลงด้วยเช่นกัน

๒.๒ พื้นฐานทางการศึกษา*

โดยที่การศึกษาแต่ละระดับความคิดและแนวความคิดของแต่ละบุคคล ดังนั้นความแตกต่างในด้านระดับการศึกษาและสาขาวิชาที่ยอมรับผลต่อความแตกต่างในด้านความคิดเห็นด้วยเช่นกัน แต่ด้วยเหตุที่ผู้นำคณะราษฎร เป็นผู้พิมพ์พื้นฐานการศึกษาในระดับเดียวกัน การพิจารณาพื้นฐานทางการศึกษาจึงจะมุ่งประเด็นเฉพาะความแตกต่างทางด้านสาขาวิชา ซึ่งจะมีผลต่อแนวความคิดของบุคคลแต่ละกลุ่มด้วย ดังอาจแสดงได้จากตารางต่อไปนี้

ทหาร			สังคมศาสตร์	วิทยาศาสตร์
ไทย	เยอรมนี	ฝรั่งเศส		
พระยาฤทธิอัคเนย์	พระยาพิพัฒน์พิบูลย์ เสนา พระยาทรงสุรเดช พระประศาสน์พิทยายุทธ	หลวงพิบูลสงคราม	หลวงประดิษฐมนูธรรม นายประยูร ภมรมนตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์	นายควง อภัยวงศ์ นายทวี บุณยเกตุ

ความแตกต่างในด้านพื้นฐานการศึกษา เป็นผลสะท้อนให้เกิดความแตกต่างในด้านแนวความคิดระหว่างหลวงประดิษฐมนูธรรมกับกลุ่มนายทหาร ทั้งพระยาทรงสุรเดช และหลวงพิบูลสงคราม อันจะเห็นได้จากวิกฤติการณ์ทางการเมืองในเวลาต่อมา ในกลุ่ม

* โปรดดูรายละเอียดชีวิตประวัติผู้นำคณะราษฎรในผนวก ข.

การที่ผู้นำคณะราษฎรมีการศึกษาอยู่ในระดับเดียวกัน ก็เนื่องมาจากการที่คณะราษฎรก่อตั้งขึ้นโดยบรรดานักเรียนไทยในยุโรป ซึ่งได้รับกำลังสมทบจากนายทหารอาวุโสที่จบการศึกษาวิชาการทหารชั้นสูงจากต่างประเทศและในประเทศ

นายทหาร เองนั้นก็ยิ่งแบ่งออกเป็นนายทหารที่จบการศึกษาจาก เยอรมนี และนายทหารที่จบการศึกษาจากฝรั่งเศส ซึ่งต่างก็ยึดมั่นในสถาบันของตน ไม่ยินยอมลดราวาศอกให้แก่อีกฝ่าย

๒.๓ สถานภาพทางสังคม

การศึกษาถึงสถานภาพทางสังคมของผู้นำคณะราษฎรก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ในที่นี้จะพิจารณาเฉพาะความแตกต่างในด้านอาชีพและยศฐาบรรดาศักดิ์เท่านั้น

ผู้นำคนสำคัญของคณะราษฎรล้วนแต่เป็นข้าราชการทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากในระยะนั้น การรับราชการ เป็นอาชีพเดียวที่ผู้มีความรู้สูง เช่นผู้นำคณะราษฎร เหล่านี้จะประกอบได้ การศึกษาถึงความแตกต่างในลักษณะอาชีพจึงอาจพิจารณาได้แต่เพียงว่าเป็นข้าราชการทหารหรือพลเรือนและมีตำแหน่งหน้าที่ใดบ้าง

๒.๓.๑ กลุ่มนายทหาร

รายชื่อ	ยศ	ตำแหน่งหน้าที่
พระยาพลพลพยุหเสนา	นายพันเอก	รองจเรทหารบก
พระยาทรงสุรเดช	นายพันเอก	อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาทหาร โรงเรียนนายร้อยทหารบก
พระยาฤทธิอัคเนย์	นายพันเอก	ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์
พระประศาสน์พิทยายุทธ	นายพันโท	ผู้อำนวยการ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
หลวงพิบูลสงคราม	นายพันตรี	โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์	นายเรือเอก	รองผู้บังคับการ เรือยามฝั่ง

จากการสอบถามจากพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์

๒.๓.๒ กลุมข้าราชการพลเรือน

รายชื่อ	บรรดาศักดิ์	ตำแหน่งหน้าที่
หลวงประดิษฐมนูธรรม นายควง อภัยวงศ์	อำมาตย์ตรี รองอำมาตย์เอก	เลขาธิการกรมร่างกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม ประจำกรมไปรษณีย์โทรเลข
นายประยูร ภมรมนตรี	รองอำมาตย์เอก	ประจำกรมไปรษณีย์โทรเลข
นายทวี บุญยเกตุ	รองอำมาตย์โท	ประจำกระทรวงเกษตร

ส่วนการเทียบตำแหน่งหรือยศฐานบรรดาศักดิ์นั้น จะพิจารณาคำสำคัญแบบเดิม คือ พระยา พระ หลวง ฯลฯ ซึ่งมีดังนี้

พระยา	พระ	หลวง
พระยาพลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย	พระประศาสน์พิทยายุทธ	หลวงทิฆุตสงคราม หลวงประดิษฐมนูธรรม หลวงข้าราชการนาวาสวัสดิ์ หลวงโกวิทอภัยวงศ์ (นายควง อภัยวงศ์)

หมายเหตุ นายประยูร ภมรมนตรี และนายทวี บุญยเกตุ ไม่มีบรรดาศักดิ์

ความแตกต่างในค่านยศฐานบรรดาศักดิ์เป็นผลให้เกิดการคบค้ำสมาคมกันในบรรดาชนชั้นเดียวกัน ดังเช่น การที่พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย และพระประศาสน์พิทยายุทธ ซึ่งสนิทสนมอยู่กับกลุ่มขุนนางเก่า ได้แยกตัวออกจากกลุ่มสมาชิกผู้เริ่มก่อตั้งคณะราษฎร ซึ่งมีบรรดาศักดิ์เพียงแค่นั้น "หลวง" อันอาจเห็นได้อย่างเด่นชัดจากกรณีความขัดแย้งเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในภายหลังที่ทำการยึดอำนาจการปกครองได้เป็นผลสำเร็จ

ลักษณะความแตกต่างในด้านพื้นฐานทางครอบครัว การศึกษาและสถานภาพทางสังคมดังกล่าวนี้ ถึงแม้จะมีปัจจัยทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในคณะราษฎร โดยตรงก็ตาม แต่นั่นนับว่าเป็นรากฐานสำคัญมาแต่ตอนต้นที่ทำให้ความคิดเห็นที่แตกต่างกันในปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือนโยบายที่แตกต่างกันลุกลามกลายเป็นความแตกแยกไปในที่สุด

๓. อุดมการณ์ของคณะราษฎร

จากการศึกษาสาเหตุที่ทำให้กลุ่มคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ทำให้ทราบว่า การที่กลุ่มนักเรียนไทยในยุโรปและกลุ่มนายทหารในระเทศไทยสามารถร่วมมือกันได้ขึ้น ก็เพราะต่างก็มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการยึดอำนาจ เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย อันเป็นการจำกัดขอบเขตพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ให้ผูกขาดอำนาจการปกครองไว้แต่เพียงกลุ่มเดียว แต่ทั้งสองกลุ่มก็มีข้อแตกต่างกันอย่างสำคัญ คือ กลุ่มนักเรียนไทยในยุโรปนั้นต้องการจะให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าตามแบบประเทศตะวันตก และโดยที่สมาชิกสำคัญของกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จากประเทศไทยไปศึกษาอยู่ในต่างประเทศเป็นเวลานาน จึงเกิดความเคยชินกับสังคมแบบตะวันตกและคิดที่จะนำรูปแบบของตะวันตกมาใช้กับประเทศไทย โดยมีได้คำนึงถึงปัจจัยของสังคมไทยเป็นพื้นฐาน ส่วนสาเหตุที่กลุ่มนายทหารต้องการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นเป็นไปในแง่ผลประโยชน์ทั้งในด้านการลดพระราชอำนาจของสถาบันกษัตริย์ ความหวังที่จะกีดกันพระบรมวงศานุวงศ์ออกจากการเมือง และความไม่พอใจที่รัฐบาลขึ้นนโยบาย "ดุลยภาพ" ในการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

เมื่อกลุ่มคณะราษฎรสามารถทำการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครองให้มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ รวมทั้งได้หาหนทางกีดกันพระบรมวงศานุวงศ์ออกจากการเมืองโดยการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักรสยาม ๒๔๗๕ หมวดที่ ๑ มาตราที่ ๑๑ ว่า "พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปโดยกำเนิด หรือโดย

การแต่งตั้งก็ตาม บอมนำร่องอยู่ในฐานะ เหนือการเมือง" ได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกันแล้ว ต่อมาก็เกิดแตกแยกกันขึ้นเนื่องจากกลุ่มนักเรียนไทยในยุโรปอันมีหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นบุคคลสำคัญนั้นต้องการวางโครงการปกครองและเศรษฐกิจในรูปแบบเช่นเดียวกับประเทศทางตะวันตก เช่น การปกครองในระบอบรัฐสภาและพรรคการเมือง รวมทั้งนโยบายทางเศรษฐกิจที่มีแบบแผนจากลัทธิต่าง ๆ ของประเทศทางตะวันตก ในขณะที่สมาชิกสำคัญบางคนในกลุ่มนายทหารพอใจเพียงแต่การปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ และคิดว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประเทศอย่างสิ้นเชิงโดยการปฏิวัติทางเศรษฐกิจตามวิธีของหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้นอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากภายในประเทศขึ้นได้

นอกจากกลุ่มคณะราษฎรจะมีได้มีอุดมการณ์ร่วมกันแต่เริ่มแรกแล้ว ยังปรากฏว่าคณะราษฎรมิได้สร้างอุดมการณ์ร่วมกันแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากการประชุมของหัวหน้าคณะราษฎรก่อนดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองทั้ง ๒ ครั้งนั้น พระยาฤทธิอัคเนย์ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับ "การแบ่งหน้าที่กันไปทำ การที่จะนำอาวุธมาจากไหน ไปส่งที่ไหน วิธีการที่จะเชิญผู้บังคับบัญชาทหารหน่วยต่าง ๆ ในพระนคร และการเชิญเสด็จเจ้านายมาเป็นองค์ประจักษ์ การวางแผนรักษาความสงบเรียบร้อย" โดยมีพระยาทรงสุรเดช เป็นผู้เสนอแผนปฏิบัติการต่อที่ประชุม

จากคำให้สัมภาษณ์ของพระยาฤทธิอัคเนย์เกี่ยวกับการประชุมวางแผนการเปลี่ยนแปลงการปกครองข้างต้นนี้ นอกจากแสดงว่ากลุ่มคณะราษฎรมิได้วางอุดมการณ์ร่วมกันแต่ต้นแล้ว ยังแสดงว่าได้มีการแบ่งงานรับผิดชอบระหว่างกันอีกด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า

---

^๑ เสทอน สุทธิโสภณ, ชีวิตทางการเมืองของ พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย์
(พระนคร : วัชรินทร์, ๒๕๑๔), หน้า ๒๓ - ๒๔.

ไควทลัค ๒ ประการใน "คำประกาศคณะราษฎร" ซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้รับผิดชอบในการร่างขึ้นนั้น เป็นเพียงคำมั่นสัญญาของหลวงประดิษฐมนูธรรมที่มีต่อประชาชน หรือ เป็นเพียงคำโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนสนับสนุนคณะราษฎร โดยที่สมาชิกคณะราษฎรคนอื่น ๆ มิได้มีส่วนรู้เห็นด้วยเลย

การที่สมาชิกคณะราษฎรมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน ตลอดจนมิได้มีแนวทางร่วมกันว่าภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากจะมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแล้วจะดำเนินการเกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมในลักษณะใด ดังนั้นเมื่อได้มีการปรึกษาหารือกันในภายหลัง ต่างฝ่ายต่างก็ยึดหลักแนวความคิดของตน จนในที่สุดก็เป็นปัญหาให้เกิดความแตกแยกภายในกลุ่มผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

หลัก ๒ ประการของคณะราษฎรประกอบด้วย

๑. จะรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในการศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
๓. จะต้องบำรุงความสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุก ๆ คนทำ จะวางโครงการทางเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอคอย
๔. จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาค ไม่ใช่ให้พวกเจามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎร เช่นที่เป็นอยู่
๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนั้นไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการข้างตน
๖. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่ต่อราษฎร

๘. การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อสมาชิกคณะราษฎรตกลงที่จะร่วมกันดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ก็ได้มีการประชุมกันระหว่างหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ของคณะราษฎร เพื่อพิจารณาแผนการยึดอำนาจการปกครองซึ่งพระยาทรงสุรเดชได้รับมอบหมายให้เป็นผู้วางแผนการนี้ การดำเนินการยึดอำนาจการปกครองนั้นนับว่ามีความสำคัญอย่างมาก หากมีการพลาดพลั้งหรือล้มเหลว คณะราษฎรก็จะได้รับโทษในฐานะกบฏต่อแผ่นดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกลุ่มคณะราษฎรขาดกำลังสนับสนุนจากประชาชน ถึงแม้จะมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่บางส่วนเข้าร่วมดำเนินการก็ตาม แต่ไม่มีอำนาจบังคับบัญชากองทหาร จะมีก็เพียงพระยาฤทธิอัคเนย์ ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ ๑ รักษาพระองค์ เท่านั้นที่มีทหารปืนใหญ่ ๒ กองพัน อยู่ภายใต้การบังคับบัญชา

พระยาทรงสุรเดชได้เสนอแผนการยึดอำนาจการปกครองต่อที่ประชุมคณะราษฎร รวม ๓ แผนด้วยกัน คือ

แผนที่ ๑ นัดประชุมนายทหารกรมเสนาธิการ ทหารมยุหศึกษา หรือที่ศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม เพื่อที่คณะราษฎรจะได้ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองตามกลาง นายทหารเหล่านี้ หากผู้ใดไม่เห็นด้วยหรือแสดงอาการขัดขวาง ทางฝ่ายคณะราษฎรก็จะเข้าควบคุมตัวเอาไว้ ในขณะที่ประชุมนายทหารอยู่นั้น ผู้ก่อการฝ่ายทหารเรือและฝ่ายพลเรือนก็จะแยกย้ายกันไปคุมตามวังพระบรมวงศานุวงศ์ และบ้านข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ภายหลังที่ประชุมนายทหารสิ้นสุดลงแล้ว ก็ให้นำบุคคลสำคัญเหล่านี้ไปกักตัวไว้ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม หรือบนเรือรบ

แผนที่ ๒ จัดหน่วยต่าง ๆ ไปควบคุมตามวังพระบรมวงศานุวงศ์และบ้านข้าราชการคนสำคัญ พร้อมกันนั้นก็จัดหน่วยออกทำการตัดการสื่อสารติดต่อกัน และในขณะเดียวกัน

ก็ออกคำสั่งลงให้นายทหารไปชุมนุมกัน ณ ลานพระบรมรูป เพื่อที่คณะกรรมการจะได้ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองต่อนายทหารเหล่านี้

แผนที่ ๓ กำหนดให้ทหารหน่วยหนึ่งจู่โจมเข้าคุมพระองค์กรมพระนครสวรรค์วรพินิต มาประทับที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อเป็นประกันความปลอดภัยแก่คณะราษฎรและดำเนินการอื่น ๆ ในทำนองเดียวกับแผนการที่ ๒

ที่ประชุมตกลงให้ดำเนินการตามแผนที่ ๓ และได้ประชุมกำหนดวันดำเนินการในขั้นแรกว่า ให้เป็นวันอาทิตย์ที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่โดยที่คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สืบทราบว่า โดยปกติแล้วกรมพระนครสวรรค์วรพินิตมักจะทรงเสด็จประพาสตามลำน้ำเจ้าพระยาในวันเสาร์และจะเสด็จกลับในวันจันทร์ ดังนั้น ถ้าจะดำเนินการในวันอาทิตย์แล้ว ก็อาจไม่ได้พระองค์กรมพระนครสวรรค์วรพินิตมาเป็นองค์ประกัน จึงได้เลื่อนการปฏิบัติการไปเป็นวันอังคารที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

ต่อมาที่ประชุมได้ตกลงให้เลื่อนวันปฏิบัติการไปเป็นวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ เนื่องจากได้รับรายงานว่า ในวันอังคาร เรือรบยามฝั่งยังไม่กลับ หากตกลงทำการในวันนั้นก็ขาดความร่วมมือจากทหารเรือไป

ในวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ บรรดาหัวหน้าคณะราษฎรได้รับรายงานว่า บรรดาสมาชิกคณะราษฎรยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติการในวันรุ่งขึ้น จึงให้มีการประชุมปรึกษากันให้เลื่อนเป็นวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

เหตุการณ์ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ดำเนินไปตามแผนการที่พระยาทรงสุรเดชไควางเอาไว้ คณะราษฎรแต่ละฝ่ายได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ประสานกัน พระยาทรงสุรเดชเป็นผู้ออกคำสั่งลงให้ทหารเหล่าต่าง ๆ ไปประชุมกันที่ลานพระบรมรูป เพื่อทำการฝึกยุทธวิธีแบบใหม่ โดยมีทหารเรือภายใต้การควบคุมของหลวงสินธุสงครามชัย เขาร่วมประชุมด้วย พระยาทรงสุรเดชได้จัดทำกำลังอาวุธสนับสนุนการดำเนินงานจากรถถึงภายใต้การนำของร้อยเอกหลวงทัตไฉนนิมิตก์ รอดยนต์และร้อยเบ็ลจากกรมทหารมา

รวมทั้งกระสุนปืน ซึ่งพระยาพลพลพยุหเสนาฯ จากคลังกระสุนในกรมทหารม้า และเมื่อทหารหน่วยต่าง ๆ มาชุมนุมกันตามแผนการแล้ว พระยาพลพลพยุหเสนาฯ ก็ได้นำการณึ่งสำเร็จที่กองยี่ค่านาจอการปกครองครั้งนี้ จากนั้นพระยาพลพลพยุหเสนาฯ ก็นำทหาร เข้างค์ประตู เขาสุพระที่นั่งอนันตสมาคม

ส่วนการเชิญพระบรมวงศานุวงศ์มายังพระที่นั่งอนันตสมาคมเพื่อเป็นประกันความปลอดภัยให้แก่คณะราษฎรนั้น ก็เป็นหน้าที่รับผิดชอบของพระประศาสน์พิทยายุทธและหลวงพิบูลสงคราม

หลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้นำฝ่ายพลเรือน มีหน้าที่แจกจ่ายใบปลิวแถลงการณ์ของคณะราษฎรตามสถานที่ต่าง ๆ อันเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ หลังจากนั้นจึงเข้าร่วมกับสมัคพรรคพวกที่พระที่นั่งอนันตสมาคม สมาชิกคณะราษฎรฝ่ายพลเรือนที่สำคัญอีก ๒ ท่าน คือนายประยูร ภมรมนตรี และนายควง อภัยวงศ์ มีหน้าที่ตัดสายโทรเลข โทรศัทพ์ เพื่อตัดการสื่อสารติดต่อกันภายในพระนคร และระหว่างผู้รักษาความสงบภายในพระนครกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นทรงประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน

เมื่อคณะราษฎรสามารถยึดอำนาจได้เป็นผลสำเร็จ ก็มีหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่ออัญเชิญให้เสด็จกลับพระนครและทรงเป็นกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญต่อไป ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงยินยอมตามคำขอ ร้อง คอยทรงเห็นว่า กลุ่มคณะราษฎรมีความประสงค์เช่นเดียวกับพระองค์ที่จะให้มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ นอกจากนั้นพระองค์ก็มีพระราชประสงค์ที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองมิให้ปะทะกันระหว่างทหารฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายคณะราษฎร พระองค์เสด็จนิวัติสู่พระนครในวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

จากการศึกษาบทบาทผู้นำคณะราษฎรในการยึดอำนาจการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น อาจเห็นได้ว่าผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ คือ ฝ่ายทหารอาวุโส โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระยาทรงสุรเดช ผู้วางแผนปฏิบัติการ

การได้อย่างเหมาะสมโดยใช้กำลังทหารและกำลังอาวุธสนับสนุนการดำเนินงาน เหตุการณ์
 ยึดอำนาจการปกครองจึงสำเร็จลงได้ด้วยดี ซึ่งพระยาทรงสุรเดชเองก็ตระหนักในความ
 สำคัญของตนเองเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากที่ได้นึกไว้ในภายหลังว่า "พระยาพล ๖ มอบ
 ให้พระยาทรง ๖ เป็นผู้คิดและกระทำการทั้งหมด, ท่านเป็นแต่เพียงจะปฏิบัติตามทุกอย่างที่จะ
 ได้รับมอบหมายให้ทำ ส่วนพระยาฤทธิ ๖ ก็ไม่สมัครใจอะไร เช่นเดียวกัน พระประศาสน์ ๖
 ทำด้วยทุกอย่างที่จะมอบให้"

การที่พระยาทรงสุรเดชเป็นผู้เชี่ยวชาญในตำแหน่งทหารและมีกำลังทหารภายใต้
 การบังคับบัญชาเป็นจำนวนมากนั้น เป็นเหตุให้รัฐบาลขุนนางเก่าซึ่งมีพระยามโนปกรณนิติ
 ราชดาเป็นนายกรัฐมนตรี พยายามจะดึงพระยาทรงสุรเดชเป็นพวกด้วย เพื่อให้เป็นกำลัง
 สนับสนุนรัฐบาล ดังประจักษ์ได้จากเหตุการณ์ขัดแย้งระหว่างกลุ่มขุนนางเก่าและกลุ่มคณะ
 ราษฎรหัวก้าวหน้าในเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ กลุ่มขุนนางเก่าก็ได้อาศัยการ
 สนับสนุนจากกองทหารภายใต้การบังคับบัญชาของพระยาทรงสุรเดชในการป้องกันเหตุร้าย
 ที่อาจเกิดขึ้นเนื่องจากการยุบสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ อันเป็น
 สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความบาดหมางใจกับพระยาพลพลพยุหเสนา ผู้ซึ่งนายทหารกลุ่ม
 คณะราษฎรยึดเป็นหลัก เพื่อกันอำนาจกับกลุ่มพระยาทรงสุรเดช

* ส่วนสาเหตุในการ เปลี่ยนแปลงการปกครองตามที่ได้ศึกษาจากบทบาทของคณะผู้
 เปลี่ยนแปลงการปกครองนับตั้งแต่เมื่อเริ่มก่อตั้งคณะราษฎร จนกระทั่งยึดอำนาจได้เป็นผล
 สำเร็จนั้น อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีการ เปลี่ยนแปลงการปกครองเกิดขึ้น ก็คือ
 เหตุผลส่วนตัวของผู้นำคณะราษฎรที่มีความไม่พึงพอใจในการปกครองระบอบสมบูรณาญา
 สิทธิราชย์ ดังปรากฏในบันทึกของพระยาทรงสุรเดชว่า "การปฏิวัติครั้งนี้เกิดขึ้นได้จริง ๆ
 เพราะนายทหารบกผู้เป็นหัวหน้าตกใจ เกิดขาดใจลงมือทำ เพราะฉะนั้นเหตุผลผู้เป็น

จึงน่าจะต้องเป็นเหตุผลที่ทำให้เกิดขึ้นโดยแท้"

เหตุที่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นการ
ตัดสินใจของคณะราษฎร โดยที่ประชาชนทั่ว ๆ ไปมิได้มีส่วนร่วมเห็นด้วยนั้น นอกจากสภาวะ
ทางการเมืองและเศรษฐกิจจะมีได้มีบังคับบีบบังคับให้ประชาชนคั่นรันทะให้มีการปกครองที่ดีกว่า
ที่เป็นอยู่แล้ว ประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปก็ยังมิได้มีความรู้และความสนใจในทางการเมือง
อย่างพอเพียงอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากบันทึกของพระยาทรงสุรเดชที่ว่า

ตามที่มีคนเข้าใจว่า ที่เกิดปฏิวัติเนื่องมาจากการเพิ่มภาษีอากรและความยาก
 จนคนแค้นของราษฎรนั้น ไม่มีมูลแห่งความจริงเลย ราษฎรไทยกลัวจากกลัวนายของเขา
 เขาทั้งหมดค้ำกับหนูกัดมัดแล้ว คำสั่งราษฎรจะไม่ปฏิบัติตามก็ปลดแอกไคเลย และไม่มี
 ใครกล้าชักชวนกันควบคุมเป็นพวกขึ้นโค แม่จะตองอดตายเพราะความยากจนที่ทนอด
 ตาย กับที่กลัวกันว่า การปฏิวัติครั้งนี้ยอมจะตองรบบรณอยู่เอง เพราะราษฎรมีความ
 ตองการอยู่พรอมแล้วนั้น ก็ไม่ตองตองอีกเหมือนกัน แม่ทุกวันนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๒) ราษฎร
 ก็ไม่กระจางแจงในเรื่องระเบียบการปกครองเลย ทั้งที่โฆษณาและมีคนไปชี้แจงให้ฟัง
 เสมอ ๆ อยวาทตราราษฎรชวาณาเลย แม่แต่พวกข้าราชการเองก็มีจำนวนอีกไม่น้อยที่
 ไม่เข้าใจวิธีการปกครอง เพราะฉะนั้นจึงเกือบกลัวไคว่า เมื่อก่อนการปฏิวัติคนไทย
 เรารูจักการปกครองอยู่วิธีเดียวเท่านั้น"

แม้แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์อันน่าจกการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕
 ประชาชนก็มีใตสนใจจริงจกแต่อย่างไค จะมีก็เพียงความตุนตาคันใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
 เท่านั้น ดังปรากฏในบันทึกฉบับเดียวกันว่า

ความไม่เข้าใจและความไม่เอาใจใสของราษฎรเรา เห็นใคณัดเมื่อวันประกาศ
 รัฐธรรมนูญที่พระที่นั่งอนันต ๗ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ตองตองราษฎรใ
 เขาไปนั่งในพระที่นั่งเสียบแทบแย และใคราษฎรจำนวนสักหิบมือเดียว ไปนั่งใคไมรู

๑ เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๖.

๒ เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๔ - ๒๕.

เรื่องอะไร หากจะมีละครใหญ่ และมีเจ๊กชายกวยเคี้ยวควยแล้ว คนจะไปมากกว่านั้น
มาก นั่นไม่หมายความว่า เพราะเขาใจและเลื่อมใสการเปลี่ยนแปลง ของการเที่ยว
สนุกเท่านั้น ไม่ต้องการอะไรมากไปกว่ามีการมหรสพอะไร ที่ไหน วันใดเท่านั้น

* การที่ประชาชนโดยทั่วไปยังไม่มีความรู้และความเข้าใจในการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตย ซึ่งมีหลักการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองด้วยนั้น ก็เป็นโอกาสให้
กลุ่มคณะผู้ทำการ เปลี่ยนแปลงการปกครองถือเป็นข้ออ้างในการผูกขาดอำนาจทางการเมือง
ติดต่อกันมา เป็นเวลานาน อันนับได้ว่าเป็นกลุ่มอิทธิพลที่มี เสถียรภาพทางการเมืองที่มั่นคง
พอสมควร แต่การที่กลุ่มคณะราษฎรได้เกิดการแตกแยกกันเอง ทั้งจากเหตุผลส่วนตัวหรือ
จากนโยบายที่แตกต่างกัน จนเกิดการทำลายล้างซึ่งกันและกัน ก็เป็นผลให้คณะราษฎร เริ่ม
อ่อนแอลง เป็นอันดับและ เสื่อมสลายไปในที่สุด.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย